

УДК 342.9

А.С. Глазков,
аспірант 3 курсу
Донецького державного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0009-9968-6439>

ОСНОВНІ РИСИ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена з'ясуванню та розкриттю сутнісного змісту основних рис (адміністративно-правових властивостей) транспортної безпеки України як особливого об'єкта публічного адміністрування. Встановлюється, транспортна безпека в цілому спрямовується на формування комплексу умов, за яких забезпечується стабільна захищеність національної транспортної системи та суб'єктів права у цій сфері. Тобто, належний стан безпеки визнається таким тоді, коли: усунуто неприйнятний ризик для життя й здоров'я осіб, що перебувають на транспорті чи на об'єктах інфраструктури; потенційна шкода приватному та державному майну, а також довіллю зведена до прийнятного мінімуму; інфраструктура функціонує безперервно й готова оперативно виконувати мобілізаційні завдання; додержано державних нормативів щодо показників безпеки, часу відновлення й адаптивності системи до змін ризикового середовища в мирний та особливий періоди. З огляду на це та на зміст мети і завдань транспортної безпеки автором робиться висновок, що риси транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування по суті є характерними ознаками комплексу адміністративно-правових відносин, через які суб'єкти публічного адміністрування у сфері забезпечення транспортної безпеки планують, організовують та реалізують політику із забезпечення безпеки в означеній сфері. Відтак, обґрунтовується позиція, що до основних рис транспортної безпеки України як особливого об'єкта публічного адміністрування доцільно віднести наступні властивості такої безпеки: транспортна безпека має публічно-правовий характер, а відтак повинна бути (в розумній мірі) підконтрольною та прозорою; транспортна безпека є особливим об'єктом адміністративно-правового регулювання, унормовуючись комплексом нормативно-правових актів; транспортна безпека передбачає функціонування багаторівневої системи суб'єктів забезпечення транспортної безпеки; транспортна безпека досягається шляхом реалізації комплексу функцій публічного адміністрування, зокрема, превентивної, прогностичної, планувальної, інформаційної, організаційної, координаційної, розпорядчої, контрольно-наглядової; транспортна безпека передбачає, що вона забезпечується за рахунок комплексного адміністративно-правового впливу, а насамперед за рахунок відповідних форм, способів і засобів управлінського впливу; транспортна безпека спрямована на захист публічних інтересів та законних інтересів окремих громадян, передбачаючи створення та підтримання відповідного стану національної транспортної системи та дію адміністративно-правового механізму реалізації державної політики в цій сфері.

Ключові слова: адміністративно-правовий вплив, національна безпека, публічне адміністрування, транспорт, транспортна безпека, транспортна інфраструктура.



Постановка проблеми. На сьогодні національне законодавство у сфері забезпечення транспортної безпеки ще не характеризується належною узгодженістю, яка досягалась би його вибудовуванням на цілісній концепції адміністративно-правового впливу на сферу транспортної безпеки України як самостійного об'єкта публічного адміністрування, що закономірним чином позначається й на спроможності держави повноцінно реалізувати свій управлінський потенціал в означеній сфері. Тобто, норми чинного законодавства досі фрагментарно упорядковують систему адміністративно-правових відносин, в якій держава та органи місцевого самоврядування (у відповідній мірі й інститути громадянського суспільства) спільно здійснюють управлінські функції, спрямовані на захист людини, транспортної інфраструктури та інших суспільно значущих цінностей у процесі будівництва, експлуатації й розвитку об'єктів сфери транспорту та транспортної інфраструктури. З огляду на це, а також враховуючи нагальну потребу реформи законодавства України про транспорт, можемо констатувати актуальність потреби розкриття сутності транспортної безпеки як окремого напрямку публічного адміністрування (насамперед як складової національної безпеки), що сприятиме формуванню сучасної адміністративно-правової доктрини, яка визначатиме основні критерії ефективного функціонування режиму забезпечення транспортної безпеки та стане методологічною основою для подальшого нормативного упорядкування цієї сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи наявну наукову літературу можемо помітити, що частково властивості транспортної безпеки в цілому окреслювались Д.П. Гуріною, О.В. Клепікова, М.Г. Колодяжний, А.В. Матвеева. Крім того, багатьма науковцями (серед яких С.С. Єсімов, А.І. Карецька, О.В. Клепікова, А.Г. Нітченко, О.В. Сапронов, Л.М. Сукмановська та ін.) розкривався сутнісний зміст транспортної безпеки України та окремих її складових елементів. На цій підставі можемо дійти висновку про наявність теоретичної основи для вирішення проблеми відсутності наукових напрацювань, присвячених розкриттю особливих рис транспортної безпеки України як особливого об'єкта публічного адміністрування.

Отже, метою статті є з'ясування основних рис (адміністративно-правових властивостей) транспортної безпеки України як особливого об'єкта публічного адміністрування. Для досягнення цієї мети слід виконати наступні завдання:

- 1) уточнити визначення транспортної безпеки України, мету та основні завдання цієї безпеки;
- 2) окреслити перелік основних рис транспортної безпеки України як об'єкта публічного адміністрування;
- 3) проаналізувати виявлені властивості рис транспортної безпеки України як особливого об'єкта публічного адміністрування.

Виклад основного матеріалу. Насамперед зазначимо, що комплексний аналіз наявної наукової літератури [1, с. 663; 2, с. 161; 3, с. 99–100; 4, с. 152; 5, с. 285; 6, с. 196] дозволяє дійти висновку, що під транспортною безпекою України наразі доцільно розуміти гарантований і систематично забезпечуваний державою (а в певних межах – органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства) стан захищеності транспортної системи, її інфраструктурних об'єктів, учасників перевезень і навколишнього природного середовища від природних, техногенних та протиправних загроз, пов'язаних із сферою транспорту, а саме за рахунок здійснення суб'єктами забезпечення транспортної безпеки комплексу адміністративно-правових, організаційно-управлінських, економічних і технічних заходів.

Таким чином, метою транспортної безпеки в цілому постає створення комплексу умов, за яких підтримується належний рівень захищеності національної транспортної системи, що гарантує: по-перше, відсутність не допустимого ризику для безпеки життя і здоров'я осіб, які перебувають на транспорті та об'єктах інфраструктури; по-друге, зведення до прийняттого мінімуму потенційної шкоди приватному й державному майну, а також навколишньому природному середовищу; по-третє, безперервне функціонування інфраструктури та її готовність оперативно виконувати мобілізаційні завдання; по-четверте, дотримання державних нормативів щодо показників безпеки, часу відновлення й спроможності адаптуватися до змін безпекової обстановки як у мирний час, так і під час особливого періоду.

При цьому як окремий об'єкт публічного адміністрування транспортна безпека передбачає виконання низки взаємопов'язаних завдань, зокрема: по-перше, визначення та обґрунтування ключових загроз, пріоритетних напрямів їх усунення та цілей подальшого розвитку системи транспортної безпеки та її забезпечення; по-друге, розроблення та оновлення нормативно-правових і технічних актів, що окреслюють правила та стандарти функціонування цієї галузі; по-третє, ресурсне та організаційне забезпечення суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері транспортної безпеки (включно із задоволенням їх кадрових, матеріально-технічних, інформаційних та ін. потреб); по-четверте, налагодження оперативної, своєчасної співпраці (взаємодії) між усіма учасниками системи транспортної безпеки для узгоджених дій щодо вирішення типових та безпекових кризових явищ; по-п'яте, складання комплексних планів захисту, постійне відстеження фактичного стану транспортної безпеки та оцінювання результатів адміністративно-правового впливу на суб'єкти, об'єкти й процеси у транспортній сфері; по-шосте, проведення перевірок, аудитів та інших контрольно-наглядових заходів з метою запобігання порушенням та своєчасного реагування на виявлені відхилення від норми поведінки у сфері транспортної безпеки та її забезпечення.

Враховуючи викладене зауважимо, що з'ясування ключових рис транспортної безпеки як сучасного об'єкта публічного адміністрування повинно враховувати мету й основні завдання цієї безпеки, а також особливі риси транспортної безпеки загалом, визначенню яких вже зверталась увага багатьох українських науковців [7, с. 34–35; 8, с. 169; 9, с. 210–215; 10, с. 12–13].

Крім того, з'ясовуючи вказані властивості слід мати на увазі, що риси транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування по суті є характерними ознаками комплексу адміністративно-правових відносин, через які суб'єкти публічного адміністрування у сфері забезпечення транспортної безпеки планують, організовують та реалізують політику із забезпечення безпеки в означеній сфері шляхом здійснення комплексу відповідних управлінських забезпечувальних заходів, як заходів адміністративно-правового впливу на суб'єкти та об'єкти, охоплені сферою транспортної безпеки України та її забезпечення.

Отже, до основних рис транспортної безпеки України як особливого об'єкта публічного адміністрування можемо віднести наступні властивості такої безпеки:

1) транспортна безпека має публічно-правовий характер, а відтак повинна бути (в розумній мірі) підконтрольною та прозорою. Аналізуючи цю властивість транспортної безпеки слід зауважити, що вона в цілому належить до правових явищ, що об'єктивуються на підставі публічно-правових норм й за рахунок управлінської діяльності відповідного кола суб'єктів владних повноважень (в окремих ситуаціях також й інститутів громадянського суспільства, що узгоджується із сучасним тлумаченням доктрини публічного адміністрування, вибудованій на європейській моделі систематичної демократизації державного управління). Оскільки відносини у сфері транспортної безпеки мають публічно-правовий характер, закономірним чином є й те, що вони повинні узгоджуватись із вимогами ч. 2 ст. 19 Основного Закону України, а відтак – бути прозорими та підконтрольними.

З огляду на це, державою повинна забезпечуватись доступність інформації зокрема про: по-перше, мету, завдання, повноваження суб'єктів забезпечення транспортної безпеки та форми, способи і засоби оскарження адміністративних актів (дій, рішень) таких суб'єктів у сфері транспортної безпеки та її забезпечення; по-друге, міру узгодженості адміністративно-правового впливу в означеній сфері із вимогами принципу належного урядування, зокрема, через доступність для ознайомлення, перевірки та оскарження критеріїв ліцензування, графіків проведення перевірок, порядку реагування на надзвичайні події тощо; по-третє, безпековий стан у сфері забезпечення транспортної безпеки, а також заходи, які з цією метою застосовуються суб'єктами забезпечення такої безпеки й досягнуті ними в цьому контексті результати. При цьому усі

управлінські дії та рішення суб'єктів забезпечення транспортної безпеки повинні мати правову підставу, бути мотивованими та підлягати перевірці;

2) транспортна безпека є особливим об'єктом адміністративно-правового регулювання, унормовуючись комплексом нормативно-правових актів. Транспортна безпека вирізняється з-поміж ряду інших об'єктів публічного адміністрування тим, що її нормативно-правова основа об'єктивується в багаторівневій, міжгалузевій системі актів, в яких особливе місце посідає насамперед адміністративне законодавство, що враховує єдність і широту транспортної інфраструктури, різноманіття видів транспорту (зокрема, автомобільного, залізничного, річкового тощо), а також ризиків і викликів, які вони обумовлюють;

3) транспортна безпека передбачає функціонування багаторівневої системи суб'єктів забезпечення транспортної безпеки. Публічне адміністрування у сфері транспорту та забезпечення транспортної безпеки (як і правове регулювання в цій сфері) повинно враховувати ту обставину, що ця сфера характеризується типовими (для взаємодії суб'єктів права в цілому), спеціальними (для режимної взаємодії суб'єктів права стосовно джерел підвищеної небезпеки) та особливими (для взаємодії суб'єктів права в контексті конкретних видів транспорту та об'єктів транспортної інфраструктури) ризиками і викликами безпекового характеру (зокрема, техногенних, природних, воєнних тощо), що зумовлюють управлінську необхідність виваженого розподілу повноважень із забезпечення транспортної безпеки між різними органами публічної служби. Таким чином, для транспортної безпеки як об'єкту публічного адміністрування характерним є те, що вона об'єктивується крізь призму нормативно-правовим чином чинно регламентованої вертикальної та горизонтальної взаємодії суб'єктів забезпечення такої безпеки (тобто, між собою та із суб'єктами сфери транспорту та транспортної безпеки);

4) транспортна безпека досягається шляхом реалізації комплексу функцій публічного адміністрування. Враховуючи те, що транспортна безпека в цілому та як об'єкт публічного адміністрування є складним публічно-правовим феноменом, цілком закономірним буде зауважити, що вона не може належним чином об'єктивуватись у практичній дійсності за рахунок реалізації однією чи декількох функцій, за рахунок яких здійснюється адміністративно-правовий вплив на вказану сферу правовідносин безпекового характеру. Насамперед, суб'єкти забезпечення транспортної безпеки реалізують превентивну функцію, яка дозволяє мінімізувати ризики порушення режиму забезпечення транспортної безпеки, зокрема, шляхом здійснення дозвільної діяльності, яка не дозволяє впливати на сферу безпеки суб'єктам, які їй можуть загрожувати, встановлення нормативно-технічних вимог введення в експлуатацію об'єктів транспортної інфраструктури тощо. Також суб'єкти публічного адміністрування у цій сфері виконують прогностичну функцію, в результаті чого

відбувається збір статистики транспортних інцидентів, сценарне моделювання розвитку безпекового стану в транспортній інфраструктурі в цілому та на окремих її об'єктах зокрема, оцінювання виникнення «комбінованих» загроз (зокрема, в результаті ворожої кібератаки та вчинення диверсій у морських портах) тощо. Окремо також відповідними суб'єктами в межах повноважень реалізується функція планування транспортної безпеки, завдяки якій визначаються пріоритетні напрями розвитку транспортної безпеки, програми і проекти удосконалення управління транспортною безпекою, джерела фінансування та цільові кількісно вимірні показники, що відображають міру досягнення стратегічних і тактичних цілей суб'єктів управлінської діяльності. Також суб'єкти забезпечення транспортної безпеки виконують інформаційну функцію, що передбачає створення реєстри даних про об'єкти транспортної інфраструктури, транспорт, інциденти на транспорті тощо, збереження такої інформації, належне використання відповідних даних для ефективної реалізації забезпечувальної діяльності в цій сфері. Серед вказаних управлінських функцій слід виокремити й організаційну функцію, що передбачає належне здійснення кадрової політики в суб'єктах забезпечення транспортної безпеки, вироблення внутрішніх правил ефективної взаємодії службовців при виконанні повноважень із забезпечення транспортної безпеки, здійснення навчання та атестації персоналу таких органів публічної служби та транспортних організацій тощо. Доцільно також виокремити й координаційну функцію, яка дозволяє не розпорошувати управлінський, кадровий, матеріально-технічний та інший потенціал кожного суб'єкта забезпечення транспортної безпеки тоді, коли відповідне питання може бути ефективним чином вирішене шляхом взаємодії на рівні суб'єктів публічної адміністрації та на рівні органів публічної служби й приватних суб'єктів сфери транспортної безпеки. Виокремимо також розпорядчу функцію, що дозволяє суб'єктам забезпечення транспортної безпеки реалізувати владні повноваження через дозвільні, ліцензійні, сертифікаційні та інші адміністративно-правові інструменти правового впливу на відповідне коло суб'єктів. Окремо відзначимо й контрольно-наглядову функцію, що дозволяє суб'єктам публічного адміністрування здійснювати безпосередній адміністративно-правовий вплив на піднаглядних (підконтрольних) суб'єктів з метою виявлення порушень ними вимог законодавства та застосовування до них відповідних заходів, що дозволять їм продовжити діяльність згідно до норм законодавства або ж передбачають їх вилучення зі сфери транспорту і транспортної безпеки в тій ролі, яку вони виконували, порушуючи при цьому законодавство;

5) транспортна безпека передбачає, що вона забезпечується за рахунок комплексного адміністративно-правового впливу, а насамперед за рахунок відповідних форм, способів і засобів управлінського впливу. Враховуючи широту відносин в цій сфері, а також множинності типів безпекових ризиків у цій сфері реалізація принципу належного урядування вимагає від держави те, щоби

забезпечення транспортної безпеки забезпечувалось комплексним чином, що передбачає насамперед: по-перше, множину форм здійснення такої забезпечувальної діяльності, зокрема, нормативно-правову (правотворчу), інституційно-організаційну та контрольню-наглядову (її підвидами є дозвольно-реєстраційна та примусова форми впливу); по-друге, широту способів адміністративно-правового впливу (насамперед, директивне упорядкування відносин, дозвольно-обмежувальний, наглядово-інспекційний, примусовий, стимулюючий, інформаційно-просвітницький та ін. способи впливу); по-третє, множину засобів адміністративно-правового впливу (зокрема, наявність правових інструментів, контрольних механізмів, санаційних заходів, нормативно-технічних засобів тощо);

б) транспортна безпека спрямована на захист публічних інтересів та законних інтересів окремих громадян, передбачаючи створення та підтримання відповідного стану національної транспортної системи та дію адміністративно-правового механізму реалізації державної політики в цій сфері. Оскільки транспортна безпека в цілому та як об'єкт публічного адміністрування є публічно-правовим явищем, цілком очевидним є те, що вона має подвійну спрямованість: по-перше, вона оберігає публічний інтерес, який охоплює забезпечення нормальної життєдіяльності держави, безперервність економічних і логістичних ланцюгів, мобілізаційну готовність транспортної інфраструктури тощо; по-друге, забезпечує законні інтереси окремої особи, яка охоплюється відповідною сферою, а щонайперше – її право на життя й здоров'я, безпеку майна, свободу пересування, доступність транспорту та відшкодування шкоди у разі виникнення транспортного інциденту, який безпосередньо вплинув на таку особу та ін.

Висновки. Підсумовуючи викладене в цій науковій статті можемо констатувати, що типові ознаки транспортної безпеки як об'єкта публічного адміністрування фактично збігаються з характеристиками властивостями адміністративно-правових відносин, у межах яких компетентні органи планують, організовують і реалізують політику убезпечення цієї галузі (стану суб'єктів і об'єктів в цій сфері). При цьому в такому контексті стає зрозумілим, що зміст такої діяльності становлять різноманітні управлінські заходи адміністративно-правового впливу, спрямовані на суб'єктів, об'єкти та процеси, охоплені сферою транспортної безпеки України. Враховуючи це, а також мету і завдання транспортної безпеки, зазначимо, що на сьогодні до основних рис цієї безпеки як особливого об'єкту публічного адміністрування можемо віднести насамперед наступне: по-перше, вона має публічно-правовий характер, а тому повинна залишатися прозорою й підконтрольною у розумних межах; по-друге, транспортна безпека є самостійною сферою адміністративно-правового регулювання, виражений у сукупності взаємопов'язаних нормативно-правових актів; по-третє, забезпечує цей вид національної безпеки багаторівнева система суб'єктів (відповідних центральних органів виконавчої влади,

органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства); по-четверте, вона реалізується через комплекс функцій публічного управління (зокрема, через превентивну, прогностичну, планувальну, інформаційну, організаційну, координаційну, розпорядчу та контрольно-наглядову функції); по-п'яте, досягнення цілей транспортної безпеки ґрунтується на поєднанні ефективних форм, методів і засобів адміністративно-правового впливу, що забезпечують системний захист суб'єктів і об'єктів у сфері транспорту та транспортної безпеки; по-шосте, її спрямовано на охорону публічних інтересів та законних інтересів громадян шляхом підтримання належного стану національної транспортної системи та ефективного функціонування адміністративно-правового механізму реалізації державної політики у цій сфері.

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що немає конфлікту інтересів стосовно даного дослідження – фінансового, особистого, авторського чи іншого, який міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Політика використання штучного інтелекту. Автор декларує, що під час створення даної роботи не використовував методи штучного інтелекту.

Література

1. Буга В.В., Полтавець А.А. Сутність поняття транспортної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 661-664. doi:10.32782/2524-0374/2024-10/158.
2. Єсімов С.С. Шляхи вдосконалення діяльності Національної поліції щодо забезпечення транспортної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2018. № 3. С. 158-168.
3. Карецька А.І., Нітченко А.Г. Сутність поняття транспортної безпеки та види відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти*: матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 19 листопада 2021 року). Кривий Ріг: ДонДУВС, 2021. С. 99-101.
4. Клепікова О.В. Транспортна безпека як засіб державного регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Т. 1, Вип. 55. С. 150-153.
5. Сапронов О.В. До питання визначення транспортної безпеки. *Університетські наукові записки*. 2008. № 1. С. 280-285.
6. Сукмановська Л.М. Протидія проявам тероризму на транспорті у контексті транспортної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*. 2015. Вип. 3. С. 194-203.
7. Гуріна Д.П. Окремі аспекти підвищення рівня безпеки дорожнього руху. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2015. № 1 (52). С. 34-40.
8. Клепікова О.В. Інституційно-правовий характер транспортної безпеки. *Вісник господарського судочинства*. 2016. № 1. С. 168-176.
9. Колодяжний М.Г. Міжнародне правове й методичне забезпечення безпеки дорожнього руху: поняття та істотні ознаки. *Проблеми законності*. 2021. № 155. С. 208-217. doi:10.21564/2414-990X.155.242781.

10. Матвєєва А.В. Національна транспортна безпека: правова природа та ознаки. *Право та інновації*. 2016. № 4 (16). С. 9-15.

KEY RISKS IN THE SPHERE OF TRANSPORT SECURITY IN UKRAINE AS AN OBJECT OF STATE ADMINISTRATION

A. Hlazkov

Abstract. The article is devoted to the clarification and analytical disclosure of the essential features (understood as administrative and legal properties) of transport security in Ukraine, conceptualised as a special object of public administration. It is established that transport security, in its general sense, aims to establish a set of conditions under which the national transport system, as well as legal subjects operating within it, can function safely and sustainably. A state of transport security is recognised when unacceptable risks to life and health (whether within transport operations or at infrastructure facilities) have been eliminated, when potential harm to private and public property and the natural environment has been reduced to an acceptable minimum, and when infrastructure functions continuously with the capacity to perform mobilisation tasks as required. Furthermore, such a state presupposes compliance with state-defined benchmarks concerning safety levels, recovery timeframes, and systemic adaptability to evolving risk environments under both peacetime and exceptional legal regimes. In view of the articulated purpose and objectives of transport security, the article posits that its defining features as an object of public administration are best understood as the characteristics of a complex of administrative and legal relations through which public authorities plan, organise, and implement policies to ensure security in this domain. Accordingly, it is argued that several core properties characterise transport security within Ukraine's system of public administration. First, transport security possesses a fundamentally public-law character, necessitating its regulation within a framework that is both transparent and subject to lawful public control. Second, it operates as a specialised object of administrative and legal regulation, governed by a structured body of normative legal acts. Third, its institutional implementation relies on a multi-level system of public and quasi-public actors involved in maintaining and guaranteeing transport security across various modes and sectors. Moreover, transport security is realised through the coordinated execution of core public administration functions, which include but are not limited to preventive, predictive, planning, informational, organisational, coordinative, administrative, and supervisory activities. The article further emphasises that transport security, as a form of integrated administrative and legal influence, is operationalised through a combination of specific forms, methods, and instruments of managerial control. Finally, it is underscored that transport security is directed towards the protection of both public interests and the legitimate rights and expectations of individual citizens. It thereby serves to maintain an appropriate state of operational readiness and institutional resilience within the national transport system and provides the foundation for a coherent administrative and legal mechanism through which state policy in this critical area is implemented.

Keywords: administrative and legal influence, national security, public administration, transport infrastructure, transport security, transport.

Стаття надійшла до редакції / Received: 31.03.2026

Прийнята до друку після рецензування / Revised and Accepted: 20.04.2026

Дата публікації статті / Published: 21.04.2026.